

Hon vågar att komma nära med hjälp av kameran. Nu möter du henne en gång i månaden i NWT:s Helg. Filmaren Sara Broos hittar inspiration i Berlin men hjärtat och livet finns i Fryksdalen.

Om det icke mätbara

Fågarna har väckt mig tidigt och genom det öppna fönstret strömmar frisk morgonluft. Därute på ången rör sig alltid något djur. Just den här morgonen ett par rådjur med några meters avstånd.

Under natten hörde jag vargen yla. Det är bara en tunn vägg mellan mig, det trygga hemmet och det vilda utanför. Jag går upp ur sängen, även om klockan bara är halv sex. Sätter på kaffe, struntar i att läsa nyheterna på webben. Vill bara låta morgonen var orörd, befriad från yttre händelser, nya bombdåd i Kabul eller Trumps idiotiska manövrer.

Låta huvudet vila och bevara den där känslan som ibland uppstår mellan dröm och verklighet, mellan sömnen och det vakna. Dricker mitt kaffe på verandan insvept i en varm filt och hör hur trafiken från den lilla landsvägen intill huset sakta börjar fyllas på. Just den här morgonen känner jag ett stråk av lycka inombords, tacksamhet över att få vara vid liv. Ett ljus som fyller mig. Jag kan inte förklara varför. Det finns ingen direkt orsak. Ingenting särskilt som skiljer just den här morgonen från gårdagens.

På andra sidan fälten där Askersby tar vid och Rådöms upphört bor min släkting Toon. Han kan bli tårögd över åsynen av ett djur i skogen. Jag minns när jag var liten på 80-talet och vi åkte ut i de täta granskogarna norr om Hagfors, tog med en termos varm choklad och satt i timmar och väntade på att älgarna skulle träda fram mellan träden.

Toon hade växt upp i stan i Holland och naturen i Värmland

öppnade upp en ny värld för honom. Det hände väldigt sällan att vi verkligen fick syn på ett djur.

Men det gjorde inte så mycket. Timmarna fick gärna förflöta. Det fanns ingenting viktigt att hinna hem till.

Senare under förmiddagen läser jag i DN:s söndagsbilaga en tankvärd intervju med artisten Amanda Werne (Slowgold). Hon säger: "Jag vill inte ha allt förklarat, jag måste få bara känna och låta känslorna vara i fred. Jag har fått höra att min musik kan få folk att stanna upp, landa i en känsla. Det känns viktigt att saker och ting ska få vara obesvarade. Jag läste nyligen att nu har forskningen kommit fram till att fågelsång kan hjälpa vid depression. Men det vet väl alla? Det är så mycket sådant som ska bevisas och slås fast och förmedlas hela tiden."

Allt ska förstås, tolkas, sättas ord på. Vad var det här bra för? Effektivitet. Det onödiga ska rensas bort. Förnuftet och det rationella tänkandet styra. Detta gäller ofta inte minst i skolans värld. Kunskaperna ska vara "matnyttiga" och kunna utvärderas, visa på mätbara resultat. Men hur mäter man en människas förmåga att känna empati? Hur mäts kreativt tänkande och förmåga att hitta nya lösningar? Hur mäts en upplevelse av ett konstverk? Eller förmågan att aktivera båda hjärnhalvor eller alla fem sinnen? Hur mäts emotionell intelligens? I en alltmer komplex värld finns det större behov än någonsin att kunna tänka kritiskt, att hitta egna lösningar, dra slutsatser.

Anne Bamford, forskare på University Of Arts i London har skrivit avhandlingen "The Wow Factor - Global research compendium on the impact of the arts in education". Hon granskade 170 länders arbete med estetiska ämnen och kultur i skolan. Det gjorde henne helt övertygad om att konst, kultur och kreativitet är nyckeln till en framgångsrik skola. Resultatet var entydigt. Skolor med estetiska utbildningar med hög kvalitet hade bättre stämning och bättre resultat. Språk och matematik är de ämnen som elever med estetiska kunskaper lär sig enklare. Estetiska ämnen och kreativ undervisning stärker elevernas kritiska tänkande och självförtroende, dessutom stimulerar de inläringen av teoretiska ämnen.

Barn som musicerar utvecklar sitt logiska tänkande och sitt arbetsminne.

FOTO: HASSE HOLMBERG

Det förbättrar språkinläring och förbättrar matematikresultaten. "Om barnen jobbar tillsammans i en pjäs, med en väggmålning eller sjunger i en kör är de inte längre enskilda individer utan en grupp som arbetar tillsammans. Det är mycket viktigt för den sociala sammanhållningen, inte minst nu när vi har så många mångkulturella klassrum med barn från hela världen bredvid varandra", säger Anne Bamford.

En kanadensisk studie av sex-åringars IQ visade att barn som ägnade sig åt kulturella aktiviteter ökade sin IQ mer än genomsnittet. Barn som musicerade hade en annan utveckling av sitt logiska tänkande och sitt arbetsminne - förmågor som är direkt avgörande för skolprestationen. Det finns mängder av liknande rapporter som slår fast samma sak.

Men själva undervisningen bör också vara kreativ och stimulerande även inom teoretiska ämnen. Jag tror att man kan bli intresserad av vad som helst. Att allt beror på sammanhanget, vem som förmedlar kunskapen och på vilket sätt. Det går att lära ut estetiska ämnen som till exempel bildkonst på ett kallt och kliniskt sätt som inte alls stimulerar elevernas kreativa förmåga. Jag minns en svensklärare som hade en tydlig mall att utgå från när vi skulle skriva noveller. Mina texter blev underkända eftersom de inte förhöll sig till den rätta metoden. All lust försvann. Det jag skrev var platt och tillrättalagt.

På Tingvallagymnasiet i Karlstad hade jag turen att få Bengt Wahlgren som lärare. Han undervisade i latin och gammalgrekiska. Hans passion, lekfullhet och totala inlevelse gjorde att vi alla älskade

honom och jag tror att jag skulle ha kunnat läsa vilket ämne som helst så länge det var han som undervisade.

Våra två veckor i Rom under vårterminen i trean är en resa jag aldrig glömmer. Bengt, som redan då måste ha varit nära pensionsåldern, rusade nerför landgången och lät sanden rinna mellan fingrarna: "Se, ungdomar. Här är historisk mark." Hans passion smittade av sig på oss. Vi ville alla gå upp sju varje morgon för att lyssna på allt han hade att berätta och följde med på fantastiska irrfärder genom staden. Enligt mig det bästa sättet att undervisa, på resa, i rörelse och genom att uppleva med alla sina sinnen.

Kreativitet är inte något flummigt som bara hör hemma inom konstvärlden eller på reklambyråer.

Tvärtom är det en förutsättning för lönsamhet och framgång. Men de estetiska ämnena slutade vara obligatoriska i Sverige under gymnasiereformen 2011, när Alliansen var vid makten. Förra sommaren kom dock Centerpartiets och Liberalernas kulturpolitiska talespersoner med förslaget att de estetiska ämnena ska bli obligatoriska på gymnasiet igen. Även gymnasieutredningen vill återinföra obligatoriska estetiska ämnen.

Finansmannen Robert Weil skriver på debattsidan i Dagens Nyheter 31 augusti 2015:

"Humaniora och estetiska ämnen är inte tillräckligt prioriterade i den svenska skolan. Det är oroande. Konst och kultur är helt avgörande för näringslivets utveckling och en absolut förutsättning för att skapa ett bättre samhälle. Min uppfattning är att innovation och tillväxt

är förutsättningar för stabila samhällen. Men hur ska det gå till, om grundutbildning och forskning alltmer ensidigt inriktas mot naturvetenskap utan koppling till humaniora och kreativa ämnen? Hur ska vi få en förståelse för hur kreativitet formas? Kreativitet som i sin tur leder till innovation och tillväxt. Hur ska vi veta vilken innovation vi behöver om vi inte har förmågan att sätta oss in i människors förutsättningar och samhällets förändringsprocesser? Hur ska vi få insikt om vilka utmaningar vi kommer att möta i framtiden, en framtid som kommer att innebära enorma omvälvningar, hög komplexitet, konstant mångtydighet och svåra dilemman som just därför behöver perspektiven, diskussionerna och reflektionerna?"

Det är så mycket som inte går att förklara. Hur förklarar man känslor? Hur förstår man sig på dem? Kemiska processer i kroppen kan härledas och till viss mån analyseras. Men hur förklarar man kärlek som tar slut eller ett plötsligt anfall av djup ångest som kan rasa in över en utan tydlig anledning? Hur förklarar vi livets mening eller universum, frågor som religionerna söker svar på. Frågor som aldrig exakt kan besvaras. Vi vet inte ens vilken sort kunskap som kommer att efterfrågas i framtiden. Det enda vi egentligen vet om framtiden är att den inte går att förutse.

"The arts are not just a nice thing to have or do if there is free time or if one can afford it... Paintings and poetry, music and design... they all define who we are as a people."

(Michelle Obama)

Sara Broos
sara.broos@nwt.se

